l 4,50

Editura Ion Creangă

93569

Iulia Hasdeu

MADEMOISELLE MAUSSADE

DOMNIȘOARA URSUZA

În traducerea lui
BOGDAN PETRICEICU HASDEU

IULIA HASDEU

•

MEDEMOISELLE MAUSSADE
DOMNIȘOARA URSUZA

Text bilingv

AUTOPORTRET

PORTRETUL LUI B.P.HASDEU DESENAT DE IULIA

COPERTA DE GABRIEL CONSTANTINESCU

Ediţie îngrijită în redacţie de DELIA DAMIRESCU

DOMNIŞOARA URSUZA

Roman inedit pentru copii scris la 1881,
« De Iulia Hasdeü»
Tradus din franţuzeşte de B.P.H.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

EDITURA ION CREANGĂ

172760

I 920
91
1998
.... 2012
193569

NOTĂ

Ediția de față se bazează pe textul bilingv publicat în revista *„Amicul copiilor"* între anii 1891-1894 (singurul tipărit).

Avînd în vedere cititorii cărora ne adresăm, textul în limba română, reprezentînd traducerea lui B. P. Hașdeu, a fost transpus în ortografia curentă. S-au păstrat fonetismele regionale care nu creează dificultăți de înțelegere. Dubletele stilistice: *nimic-nemic* etc. au fost respectate, conform textului, neunificîndu-se deci. De asemenea, au fost îndepărtate unele greșeli de tipar, literă, punctuație.

Asupra textului original, francez, s-au operat strict corecturi ortografice și de tipar, lăsîndu-se intacte toate construcțiile, expresiile folosite de autoare, chiar dacă uneori contravin spiritului limbii franceze.

Cîteva inadvertențe în text, ale traducerii față de original, au fost corectate, fără note de subsol, avînd în vedere că nu este o ediție critică.

IULIA HASDEU ȘI EROII EI

În anul 1890 *apărea în editura* Hachette-*Paris și* Socec-*București primul volum de opere al Iuliei Hasdeu, sub titlul* „Oeuvres posthumes"; *autoarea lor încetase din viață cu un an înainte, în vîrstă de numai 18 ani. Volumele cuprind ciclurile de poeme și poezii,* Bourgeons d' Avril, Chevalerie, Confidences, *piese de teatru în versuri și în proză, comedii și drame istorice, nuvele, basme și povestiri pentru copii, studii de literatură comparată — avînd ca trăsătură comună maturitatea surprinzătoare a autoarei.*

Iulia Hasdeu s-a născut în ziua de 2 *noiembrie* 1869 *la București, fiind fiica filologului, istoricului și scriitorului Bogdan Petriceicu Hasdeu. La doi ani și jumătate citea,* „deși nu putea pronunța bine toate cuvintele" — *așa după cum afirmă G.I. Ionescu-Gion într-un articol omagial apărut în «Revista Nouă» (an I, nr.* 10*).*

Urmînd școala în particular, Lilica — căci așa o alintau cei de acasă și cunoscuții — își va da examenele cursului primar cumulate; la 12 *ani trece cu succes examenele de clasa a III-a și a IV-a de liceu. Tatăl a imprimat un ritm viu de dezvoltare înclinațiilor naturale ale Iuliei: memorie neobișnuită, putere de atenție, spirit de sinteză. Părintele, va găsi în fiica sa nu numai auditoriu atent, ci și ecoul fidel al concepțiilor sale, ecou pe care vîrsta copilăriei nu-l alterează. Astfel iau naștere* „Poveștile pentru copii", *pe care în manuscrisele sale Iulia Hasdeu le subintitulează* ,,pentru copiii de seama mea". *Întrebările sîcîitoare: „Ce este raiul?" „Cum scoți sufletul?" — apar spontan și uimitor pentru vîrsta ei în aceste povestiri.*

În 1876 *Iulia înfiripează un roman istoric despre* „Viața și faptele lui Mihai Viteazul" — *probabil după relatările părintelui.*

La vîrsta cînd anii se scriu cu o singură cifră, Lilica Hasdeu nu se deosebea de ceilalți copii numai prin memoria sa formidabilă ori prin puterea de pătrundere în esența lucrurilor, ci și printr-un spirit de sinteză caracteristic adolescenței ce pășește în tinerețe, cînd abia se leagă cap la cap cele văzute cu cele aflate, cele știute cu cele deduse.

Iulia Hasdeu a crescut ocrotită, nu însă răsfățată; în jurul ei au fost totdeauna profesori dintre cunoscuții familiei, toți încîntați de-a avea o asemenea elevă.

Grija pentru sănătatea ușor debilă a Lilicăi, precum și unele neînțelegeri dintre părinți au determinat plecarea mamei, însoțită de fiică, la Brașov, pentru o vacanță mai lungă. Acolo s-a hotărît ca Iulia să-și termine studiile la Paris.

Dîndu-și examenele de diferență, în anul 1881 Iulia Hasdeu devine elevă la „Colegiul Sévigné" din Paris, audiind cursurile unor profesori cu renume, ca: Maurice Albert, Roy, Giry, Grazier, Passy, director fiind Bréal. Înscrisă în clasa a IV-a, eleva româncă continuă să ia particular lecții de limba germană, de pian și canto; la acestea se adaugă orele de desen și de pictură (cu pictorul Maillart). Eleva Iulia Hasdeu este prima din clasă la sfîrșitul clasei a IV-a, iar directorul școlii (d.M.Bréal) îl felicită pe părintele mîndru de meritele fetiței lui de 12 ani; succesele obținute justifică bursa acordată de guvernul român. Sfaturile paterne: „trebuie să dovedești că românceIe, prin inteligența și silința lor, sînt superioare..." *au rodit. Rezultatele la învățătură erau notele de 8, 9 și 10 obținute de fetița cea mai mică din clasă, ca vîrstă, și de naționalitate străină, care învăța în limba franceză geografia, istoria, geometria... Chiar din primele luni, notele de 10 ale elevei Hasdeu la literatura franceză și compoziție nu mai surprindeau nici pe colegele ambițioase, nici pe profesorii cei mai exigenți. De la București, prietenii familiei, printre care Caragiale, Barițiu urmăreau cu încredere evoluția aceleia căreia Hasdeu îi scria:* „tu ești un fel de esență a întregului neam românesc".

Din anul 1883 preocupările literare ale Iuliei Hasdeu devin mai consecvente, însă eforturile dublîndu-se, sănătatea are de suferit. Durerile de cap se repetă din ce în ce mai des, venirea iernii o găsește cu privirea mai obosită și cu mișcări mai lipsite de vlagă. Pentru întremarea fiicei lor, soții Hasdeu vor petrece împreună concediul în Olanda; cu această ocazie, Iulia abordează și genul literar al însemnărilor de călătorie, iar pe litoral își notează grăbit versurile ce i-au venit în minte:

> *„Avez-vous entendu, quand la nuit est sans voiles,*
> *La vaste mer chanter sa chanson aux étoiles?"*
> *(„Ați auzit vreodată, cînd noaptea e fără văluri,*
> *Imensa mare 'nălțîndu-și cîntecul spre stele?")*

După vacanțele petrecute în România, urmează perioade grele de acomodare în care adolescenta visătoare încearcă să păstreze intact firul ce-o leagă de țară; în timpul liber Iulia începe să traducă în limba franceză basmele lui Petre Ispirescu, schițează intriga unor comedii sau drame istorice cu subiecte din

viața poporului român; iar în scrisorile către prietene, le spune: „Cine-și iubește patria nu-i e teamă c-o va uita".

Pentru scriitoarea română, țara ei a rămas ținutul cel mai frumos din lume, unde aștepta cu nerăbdare să-și petreacă vacanțele. Toamna, la despărțire, își nota pe marginile maculatoarelor versuri nostalgice.

„Je voudrais revoir encore
Mon vieux Danube, au flote bleu
Et ma montagne qui dore
Un rayon qui vient de Dieu".
("Aș vrea să revăd iarăși
Bătrîna Dunăre cu valurile-i albastre
Și munții pe care-i aurește
O rază care vine de la Dumnezeu".)

Pe masa de lucru, lîngă pernă, pe marginea ferestrei — pretutindeni — cărți.

Eleva Iulia Hasdeu pășește în ultima clasă, recunoscută ca cea mai studioasă; lucrările ei erau adevărate dizertații, argumentate competent.

Ea îi scrie tatălui: „D'abord, je suis la première de ma classe; la favorite de la maîtresse qui est toquée de moi, et que j'aime beaucoup de mon côté; la favorite de M-le Solomon, la directrice, qui m'a fait des éloges en pleine classe;... Je ne parle pas de M. Albert, ni de Vacca, ni de M. Herst qui m'ont toujours élevée jusqu'aux nues". *(*19 *oct.* 1883*). (Mai întîi, sînt prima din clasă; favorita profesoarei, care nu mai poate după mine și pe care o iubesc și eu mult, favorita D-rei Solomon, directoarea, care m-a lăudat în fața întregii clase;... Nu mai vorbesc de Dl. Albert, nici de Vacca, nici de Dl. Herst, care m-au ridicat totdeauna în slavă...)*

Felicitînd-o, Bogdan P. Hasdeu o numea în scrisori „bucuria părinților și mîndria țării", *dar aceste aprecieri elogioase erau plătite cu nopțile de studiu pe care tatăl îngrijorat le interzisese categoric.* „Dar cruță-te" — scria el — „păzește-ți sănătatea, ochii și pieptul". *Și totuși... Lilica se culca cîteodată chiar după miezul nopții, iar dimineața lucra de la ora șase.*

Dojana părintească a lui Hasdeu-tatăl se transformă în sfaturi prietenești date Iuliei cu care deja dezbătea probleme de filologie: „Oboseala prin studiu duce mai tîrziu la dezgust de studiu *(scrie el în noiembrie* 1883*)*. Munca trebuie măsurată totdeauna, astfel încît să nu piară niciodată plăcerea de muncă și să nu sufere sănătatea, ceva mai mult, să nu se tîmpească geniul". *Iar în încheiere, Bogdan Petriceicu Hasdeu adăugă:* „Alți părinți au nevoie de a împinge pe copiii lor la studiu. Cît de fericit tată sînt eu, care mă văd forțat a mai astîmpăra zelul de învățătură al copilașului meu".

De pe acum își făcea planuri în legătură cu viitorul fiicei, care la 20 de ani ar fi fost prima femeie doctor în științe filologice a facultății din Paris.

În anul 1886, Iulia Hasdeu are în buzunar carnetul de student: ea face două comunicări la Sorbona („Logica ipotezei") *și strînge material pentru teza de doctorat.*

Dintre profesori, Paul Janet Canau și D. Levigne afirmă că românca își va termina pregătirea licenței numai în doi ani. Aprecierile elogioase ale profesorului de literatură franceză se materializează în propunerea pe care i-o face acesta Iuliei Hasdeu de a colabora la editarea operelor lui Molière, „édition qui n'existe pas encore en France, d'un Molière que l'on poura mettre entre les mains des enfants et des jeunes filles" *— așa cum îi explică Iulia Hasdeu tatălui ei, în scrisoarea din* 28 *decembrie* 1886 („ediție care încă nu există în Franța, Molière, care va putea fi pusă în mîna copiilor și a tinerelor fete").

În ultimul an de viață, Iulia Hasdeu termină nuvela „Sanda" *în limba română,a cărei eroină este orfana cu același nume, o fetiță cuminte, harnică, docilă.*

Pe neașteptate — pentru cei din jur, înșelați de aparențe — boala semnează o condamnare la care nu se poate face recurs. Numai Lilica știa semnificația petelor de sînge pe batistă... Semnalul de alarmă a fost tras prea tîrziu; cu 100 *de ani în urmă tuberculoza era încă nevindecabilă. Iulia Hasdeu a încercat să se obișnuiască cu gîndul unei morți timpurii și a vrut să folosească cît mai mult răgazul scurt de cîteva luni... Este vorba de o împăcare cu realitatea, care în lucrările literare ale scriitoarei Camille Armand (pseudonim pe care și l-ar fi dorit Iulia Hasdeu) apare sub diferite aspecte. Cunoscînd aceste coordonate se pot explica unele accente mistice sau note de fatalism care răzbat uneori chiar și în lucrările literare pentru copii. Romantismul este cel care își spune cuvîntul atunci cînd poeta-adolescentă încerca să se autoconvingă că-și dorește moartea, în timp ce din însemnările ei intime respiră regretul efemerității.*

*

Iulia Hasdeu crescuse în spiritul romantismului francez. Mai presus de toți, V.Hugo poate fi considerat unul dintre părinții ei în domeniul literaturii, așadar este explicabil de ce la moartea acestuia Iulia îi scrie lui Bogdan Petriceicu Hasdeu o scrisoare înfrigurată în care-i relatează vestea morții „au plus grand des poètes, au plus grand des citoyens" *(„celui mai mare dintre poeți, celui mai mare dintre cetățeni"). Lui Victor Hugo Iulia îi închinase o poezie în care invocațiile nu sună pueril, ci profund sincere:*

„Non, tu ne mourras pas, Hugo! Tout effarée
La Mort devant ton lit s'incline, et lentement
S'éloigne avec respect de ta couche sacrée.
Elle ajourne pour toi le terrible moment."

(„Nu, tu nu vei muri, Hugo! Moartea
În fața patului tău se înclină și încet
Se depărtează cu respect de lăcașul tău sfînt.
Ea amînă pentru tine îngrozitorul minut.")

Dacă cititorii fac cunoștință cu Iulia Hasdeu răsfoind „Domnișoara Ursuza", *alegerea este îndreptățită pentru faptul că aceasta este singura lucrare în proză terminată, tradusă în întregime de scriitorul, istoricul și cunoscutul lingvist Bogdan Petriceicu Hasdeu.*

„Domnișoara Ursuza" *nu este lucrarea cea mai reprezentativă a Iuliei Hasdeu.*

Meritele autoarei se datorează însă vîrstei fragede la care a scris acest roman. Eperiența proprie de viață se reducea la cei 11 *ani ai ei, pe care-i străbătuse pe nesimțite, aplecată asupra caietelor de școală, privegheată de părinții grijulii să-i creeze condiții de învățătură. De unde aflase Iulia Hasdeu că boala și moartea sînt singurele adevărate nenorociri? Că în fața lor și cea mai încăpățînată fire cedează? În această idee conducătoare apare conturat profilul viitoarei studente la Facultatea de Litere și Filozofie, care nota la vîrsta de* 12 *ani:* „Cînd tînărului pom frunza-i pică, cum ar mai putea da roade tristele-i ramure..."

Nu-s acestea oare și gîndurile Paulei Grisol din „Domnișoara Ursuza?" *În copilărie, Paula a stat lîngă Elisa Duhé, din recunoștință că fusese crescută în casa acesteia. Însă datoria pe care însăși și-o asumase încetează de-a mai fi obligație; devotamentul depășește limitele pe care bunul simț le fixase, și astfel Paula, pînă la urmă, renunță la fericirea unui cămin propriu.*

Mai clar conturată decît mofturoasa și veșnic nemulțumita Elisa, ale cărei stări sufletești, accentuate de vîrsta pubertății, sînt totuși surprinzător sesizate, adevăratul personaj principal al romanului este Paula — fetița umilă care a suferit multe nenorociri și care totuși găsește putere să înfrunte și necazurile altora. Cele două fetițe stau față în față, fiecare cu felul ei de-a gîndi. A aduce pe cineva pe drumul bun nu este un sacrificiu. Și chiar atunci cînd cei din jur socotesc ca atare, fapta mărinimoasă aduce atîta mulțumire și bucurie, încît a meritat renunțarea. Este aici o galerie de copii frați cu „Cuore" *al lui D'Amicis și cu Eliza, sau Camelia, ai romanelor Contesei de Ségur.*

Sacrificîndu-și tinerețea, în virtutea devotamentului față de prietena ei, Paula ajunge în cele din urmă la concluzia că singura mîngîiere sufletească ce-i mai rămîne este să se călugărească. Prezența unor asemenea note mistice, cu precădere în acest episod final, derivă din atmosfera specific romantică în care se consumă subiectul, ținînd de caracteristica literaturii din epoca respectivă și de cadrul educativ al școlii franceze în care s-a format autoarea.

Şi totuşi, Iulia Hasdeu nu o aprobă pe Paula. După tonul povestirii se simte că parcă nici n-o înţelege pe eroina admirată pentru abnegaţia ei, decît în momentele în care renunţările femeii sînt expresia împăcării cu o situaţie de fapt. Astfel, Paula care şi-a sacrificat tinereţea recîştigă simpatia şi înţelegerea din partea autoarei şi a cititorilor numai în momentul în care fiica Elisei are nevoie de sfaturile şi îndrumarea ei.

Subliniem că Iulia Hasdeu nu a fost resemnată; totdeauna a protestat, argumentînd logic de ce pesimismul şi renunţarea nu trebuie să fie colacul de salvare după ce un val mai mare sau mai mic te-a făcut să-nghiţi apă sărată şi amară. De-aceea şi apelul repetat de-a se ruga lui Dumnezeu, de-a avea încredere în Tatăl Ceresc, nu trebuie privit decît ca o normă de conduită impusă, însuşită mecanic de elevii oricărui liceu parizian la sfîrşitul secolului trecut.

Farmecul filelor rupte din calendarul eroilor romanului Iuliei Hasdeu este dat de vioiciunea povestirii. Copiilor le povesteşte un alt copil. Nu se simte ironia didactică a omului matur atunci cînd Elisa îi cere mamei o surioară; şi nicăieri nu răbufneşte condescendenţa faţă de jocurile copilăreşti înfiripate din te miri ce.

Personalitatea Iuliei Hasdeu este impresionantă prin diversitatea preocupărilor pe care le-a avut şi prin multele realizări recunoscute imediat, încă necunoscute în ediţii contemporane nouă.

Pentru cei care astăzi citesc prima oară numele Iuliei Hasdeu pe coperta unei cărţi, se pot adăuga, sub fotografia elevei de 16 ani, cîteva versuri din oda „La Romanie“*:*

A tes pieds, tu verras en bas, sur cette terre
Au couchant, entre un fleuve immense, un fleuve roi
Et des monts dont les bois sont remplis de mystères,
Un coin fleuri, doré, lumineux; si tu dis
En voyant ce coin là: „Mais c'est le paradis!
C'est le pays de Dieu, c'est la terre bénie!“
— Muse, tu dira vrai:
Car c'est la Roumanie!"

(„Şi dacă în amurg zări-vei la picioare
Scăldat într-o lumină de vis şi de mister
Pămînt întins, cu ape şi munţi împăduriţi,
Un colţ de rai, aevea, nu vei greşi da fel,
Crezînd că paradisul aici s-a coborît!
— O, muză, vei spune pe drept cuvînt aşa,
Căci aceasta-i România!“)

CRINA DECUSEARĂ

De Paule et d'Elise lisez l'histoire,
Elle est écrite par une enfant,
L'auteur a d'autant plus de gloire
Qu'il peignit ses défauts en l'écrivant.

l'Auteur

De Paula ş'Elisa, cetiţi astă poveste:
Pentru copii a scris-o o fragedă copilă;
Şi slava ce-o aşteaptă cu-atît mai mare
este
Că dînsa chiar pe sine-şi loveşte fără milă!

Autoarea

I. LE PETIT TRÉSOR

M. Livat, vieux richard entra chez un ami, M. Duhé, qui était á diner avec sa femme.

— As-tu encore réfléchi, mon ami? dit-il après s'être assis en face de M. Duhé.

— Oui, répondit celui-ci; j'ai réfléchi longtemps; et moi-même j'irai après demain à Paris pour chercher dans toutes les librairies.

— Très bien, parfaitement, fit le gros homme, en prenant une bonne prise de tabac.

Cette conversation, peu amusante, nous montre que ces deux personnages étaient des savants. M. Duhé était un très riche propriétaire; c'était un chimiste. Son camarade, M. Livat, était en même temps son rival.

M. Duhé était un homme d'un naturel dur; il était déja avancé en âge, mais comme il ne voulait s'inquiéter de rien, il paraissait moins vieux qu'il ne l'était. Ses cheveux blancs ne lui donnaient pas un air vénérable.

Sa femme, âgée de sept ans de moins que lui, qui en avait soixante, était son double parfait. Cœur dur, femme égoiste, enfin tous les

I. MICUL ODOR

D. Livat, bătrîn bogătaş, intră la un amic, d. Duhé, tocmai cînd acesta prînzea cu nevasta.

— Te-ai mai gîndit, oare, amice? zise el, după ce se aşezase în faţa d-lui Duhé.

— Da, răspunse acesta; m-am gîndit mult; şi eu însumi voi pleca poimîne la Paris pentru a căuta în toate librăriile.

— Foarte bine, tocmai asta, zise burtosul individ, umplîndu-şi nasul cu tabac.

Această convorbire, nu prea de petrecere, ne arată că cei doi prieteni erau nişte învăţaţi. D. Duhé, un proprietar foarte avut, era chimist. Tovarăşul său, d. Livat, îi era totodată şi rival.

D. Duhé era un om de o fire aspră. Deşi mare de ani, totuşi, ca acela care nu-şi bate capul cu nemic, el părea a fi mai puţin bătrîn de cum era în faptă. Perii cei albi nu-i dădeau de loc o înfăţişare venerabilă.

D-na Duhé, cu şapte ani mai tînără decît bărbatul ei, care era de şase zeci de ani, se asemăna cu dînsul aidoma. Inimă nemiloasă, femeie egoistă, în sfîrşit amîndoi închipu-

deux étaient un couple de méchants.

Cependant M-me Duhé n'était pas si égoïste: elle n'aimait, en vérité, aucun homme, mais cela ne l'empêchait pas d'adorer pour ainsi dire son unique enfant, une fillette nommée Elise.

Elise n'était pas la véritable fille de M. Duhé. M-me Duhé avait été, dix ans auparavant, l'épouse d'un célèbre avocat, M. d'Atole. Mais il mourut, deux ans après son mariage, la laissant veuve, avec une enfant d'un an sur les bras. Cette enfant c'était Elise. Seule, ne pouvant donner une bonne éducation à son enfant, elle se remaria donc à M. Duhé. Elise, elle, ne connaissait pas d'autre père que celui qu'elle voyait toujours, et jusqu'alors même elle croyait qu'il était son véritable père.

M. Duhé, par égard pour sa femme, qu'il aimait tant soit peu, parce qu'elle lui obéissait, traitait sa belle-fille avec négligence, mais pas avec cette rudesse qui le caractérisait.

Elise, quoique jolie, intelligente, avait des défauts: elle était d'une nature molle, boudeuse; malgré cela, on ne peut pas dire qu'elle fut bête. A onze ans elle voulait faire la grande dame, tranquille, possée; de petits gestes, lents, mesurés; des paroles lentes, articulées avec une sorte d'impassibilité, drôle en vérité pour une petite fille.

Quelques amies du voisinage ve-

iau prin răutate o pereche cît de potrivită.

Totuşi d-na Duhé era mai puţin egoistă. În adevăr, ea nu iubea nici un om, dar aceasta n-o împiedeca de a se închina, aşa zicînd, la unicul său copil, o fetişcană numită Elisa.

Elisa nu era adevărata fiică a d-lui Duhé. Cu zece ani înainte, d-na Duhé fusese căsătorită cu un vestit avocat, d. d'Atole. Acesta însă, murind după doi ani de căsătorie, a lăsat-o văduvă şi cu o copiliţă de un an pe braţe: acea copiliţă era Elisa. Singură dară şi fără mijloace de a da copilului o bună creştere, văduva s-a însoţit apoi cu d. Duhé. În acest chip, Elisa nu cunoştea alt tată decît numai pe acesta, pe care-l vedea totdeauna, şi ea credea chiar pînă atunci că dînsul îi este adevăratul tată.

D. Duhé, pentru hatîrul nevestei, pe care o iubea întrucîtva, fiindcă dînsa i se supunea, era către fiica sa vitregă nepăsător, da, însă fără obicinuita sa asprime.

Deşi frumuşică şi deşteaptă, Elisa avea cusururi: era molatică şi năzuroasă, dar nu se poate zice că era proastă. La unsprezece ani, ea voia să-şi dea ifos de o cucoană mare, liniştită, posacă, cu mişcări mărunte, agale, măsurate; cu vorbe rare, rostite cu un fel de nesimţire ciudată, mai ales pentru o mică fetiţă.

Cîteva amice din vecinătate ve-

naient chez elle, pour s'amuser sans doute; la petite dame s'asseyait sur un canapé, les faisait s'asseoir près d'elle et commençait avec sa lenteur accoutumée:

— Dites, donc, ma chère, avez-vous reçu la belle robe que votre papa allait vous envoyer de Paris?

C'était alors une surprise...

Et toutes les amies s'en allaient et ne revenaient plus...

Et Elise voyait cela!

M-me Duhé, qui raffolait de son petit trésor, la consolait alors par des milliers de baisers.

neau la dînsa, negreșit pentru a petrece. Cucoana cea mare se așeza pe o canapea, le așeza pe ele alăturea și începea cu obicinuita sa tărăgănare:

— Spune-mi, dară, scumpa mea, primit-ai oare frumoasa roche pe care părintele d-tale avea să ți-o trimită din Paris?

O uimire din partea tuturora!

Și toate amicele plecau și nu se mai întorceau.

Și Elisa o vedea aceasta!

Atunci d-na Duhé, nebună după micul său odor, o mîngîia cu mii de sărutări.

II. JE NE VEUX PAS!

Un jour, c'était Dimanche, Elise boudait dans un coin du salon; M-me Duhé, assise près de la fenêtre, paraissait regarder avec anxiété et attendre quelqu'un.

— Elise, que fais-tu là?

— Je m'ennuie, répondit Elise d'un air grognon.

— Amuse-toi, mon trésor, si tu t'ennuies, répliqua la vieille mère avec tendresse.

— Je ne veux pas! Je ne peux pas! Avec qui? Avec quoi?

— Mon Dieu, mon bijou, avec ta poupée, avec ton chien, avec ton chat...

— Avec mon canari, avec mon veau, avec les souris... riposta vivement la petite insolente.

— Eh! je ne sais pas, moi, reprit M-me Duhé, un peu impatientée. J'ai à faire, laisse-moi.

Elise se tut; elle bouda pendant un quart d'heure.

— Eh bien, Elise, tu t'ennuies encore? répéta M-me Duhé.

— Oui, je crois que je ne m'amuse pas! ricana Elise.

— Alors, mon trésor, veux-tu venir faire une promenade dans les bois? Le temps est magnifique.

II. NU VROI!

Într-o zi — era duminecă — Elisa ședea bosumflată într-un colț de salon. D-na Duhé, așezată lîngă fereastră, avea aerul de a se uita cu neliniște și de a aștepta pe cineva.

— Ce faci acolo, Eliso?

— Mi-e urît, mormăi Elisa cu nemulțumire.

— Joacă-te, odorul meu, dacă ți-e urît, răspunse bătrîna mumă cu dragoste.

— Nu vroi! Nu poci! Cu cine? Cu ce?

— Pentru Dumnezeu, odorașule, joacă-te cu păpușa ta, cu cîinele tău, cu pisica ta...

— Cu canarul meu, cu vițelul meu, cu șoarecii... întîmpină repede obraznica fetiță.

— Ei! Știu eu ce să-ți mai spun!?... zise d-na Duhé, începînd a pierde răbdarea. Lasă-mă! Eu am altă treabă...

Elisa tăcu și rămase bosumflată un sfert de ceas.

— Ei bine, Eliso, tot îți e urît? întrebă din nou d-na Duhé.

— Ce întrebare! Doară vezi bine cum petrec! răspunse rînjind Elisa.

— Atunci, odorul meu, vrei să facem o preumblare la pădure? Vremea e de minune...

— Je ne veux pas du tout: le bois m'ennuie! Je suis toute seule, je ne m'amuse pas du tout.

— Alors, veux-tu que nous allions chez les Bertrands? Ce sont nos fermiers, ils ont des enfants, tu joueras avec eux.

— Pouah! fit Elise avec dégoût; ces sales paysans! Et puis les enfants! Des mioches de sept à neuf ans!

— Tu as raison; voyons, que faire alors pour t'amuser?

— Rien du tout, je ne veux rien.

— Ah ça! Tu as des caprices, toi, tu m'impatientes.

— Je veux bien vous laisser tranquille, c'est vous qui ne me laissez pas.

Elise se tut de son côté; un quart d'heure passa encore.

— Eh! Elise, que dis-tu? Veux-tu aller au bois?

— Ah ça! Vous m'ennuyez! Je m'en vais...

Et elle se leva et sortit.

De ce jour, sa mère elle-même l'appelait Mademoiselle je ne veux pas!

Et Elise était furieuse.

— Nu vroi de loc! Pădurea mi-e urîtă. Eu sînt singură, eu nu petrec de loc...

— Atunci vrei poate să mergem la familia Bertrand. Ei sînt arendaşi ai noştri, au copii, te vei juca cu dînşii.

— Irra! rosti Elisa cu dezgust; nişte ţărani murdari! Ş-apoi ce fel de copii: mormoloci de la şapte pînă la nouă ani!

— Ai dreptate; să vedem, dară, ce-i de făcut?...

— Nemic, nemic, nu vroi nemic!

— O-o! Eşti capriţioasă, începi a mă supăra.

— Eu te las în pace, eu; d-ta nu mă laşi pe mine...

Elisa tăcu apoi. A trecut iarăşi un sfert de ceas.

— Ei, ce mai zici, Eliso? Vrei să mergem la pădure?

— Aoleo, ce urîcioasă mai eşti! Eu plec...

Şi Elisa se sculă şi ieşi.

Din acea zi, pînă şi mumă-sa a poreclit-o: Domnişoară-nu-vroi.

Şi Elisa turba de necaz.

III. TOUJOURS MAUSSADE!

Un an s'écoula: Elise était toujours maussade.

Un jour, elle dit à sa mère:

— Maman, quand ferai-je ma première communion?

— En Septembre, ma fille; nous sommes en Mai.

— Très bien; alors, il y a du temps jusqu'en Septembre, pas vrai?

— Oh, oui, il y a trois mois e demi.

— Alors, jusqu'en Septembre, allons demeurer à Paris. Voulez-vous hein?

— Non, c'est impossible, mon trésor.

—Pourquoi?

— Parce que, jusqu'en Septembre, tu dois aller au catéchisme chez M. le Curé.

— Ah bah! Cela, ce n'est rien! Nous connaissons le bon prêtre M. Jacques, qui m'interrogera sur mon catéchisme à Paris.

— Mais je le veux bien, moi, si ton père le veut; va le lui demander.

Elise bouda, fit la moue, et, sans mot dire, s'assit en face de sa mère, qui leva les yeux.

— Eh bien! Tu es de mauvaise

III. TOT URSUZĂ!

A trecut un an: Elisa era tot ursuză.

Într-o zi ea zise mumei sale:

— Mamă, cînd oare va fi prima mea împărtășanie?

— În septembrie, copila mea; acum e mai.

— Foarte bine; atunci pînă la septembrie mai este multă vreme, nu-i așa?

— O da, mai sînt trei luni și jumătate.

— Prin urmare, pînă la septembrie, haide să trăim la Paris. Cum ți se pare aceasta, a?

— Nu, odorașule; aceasta este peste putință.

— De ce?

— Pentru că, pînă la septembrie, tu trebuie să înveți catehismul la preut.

— Numai atîta? Asta nu-i nimica! Noi cunoaștem pe bunul părinte Iacov, cu care eu voi învăța catehismul la Paris.

— Fie și așa; eu n-aș zice ba, dacă numai s-ar învoi tată-tău. Du-te de-l întreabă.

Elisa s-a posomorît, s-a bosumflat și, fără a mai vorbi, s-a așezat în fața mumei sale, care o privea.

— Ei bine, iarăși te-ai supărat?

humeur? Tu ne fais pas ce que je t'ai dit, mon enfant?

— Non; cela m'ennuie! Je n'aime pas prier.

— Toujours maussade, Elise! Toujours! Que faire pour t'égayer un peu, mon ange?

— Rien que cela: me mener à Paris.

— Va le demander à ton père; moi j'y consens volontiers, tu le sais.

— Précisément; c'est abominable, demander!

— Veux tu que j'aille moi-même l'en prier?

— Oui, c'est cela, allez!

M-me Duhé se leva et sortit. Elise l'attendit avec impatience. Enfin, dix minutes après, elle rentra.

— Eh bien, mon trésor, tu es heureuse! Dans quatre jours nous partons pour Paris.

— Oui? Tant mieux! fit avec une froide impassibilité la petite dame; que j'en suis aise.

— Tu ne seras plus maussade, mon amour?

— Je le serai toujours, tant que je suis ici, répondit Elise avec son calme ordinaire.

— Toujours maussade! murmura la mère, et elle cacha sa tête dans ses mains.

Nu faci, draga mamei, cum ți-am spus eu?

— Nu; așa nu vroi; mi-e urît a ruga pe cineva.

— Totdeauna ursuză, Eliso, totdeauna! Ce să fac eu ca să te mai înveselesc puțin, îngerașule?

— Fă atîta: să mă duci la Paris.

— Du-te dară de-ntreabă pe tată-tău, știi bine că eu din parte-mi o primesc bucuros.

— Ți-ai găsit! A întreba e ceva grozav!

— Vrei să-l rog eu însămi?

— O da, da! Du-te...

D-na Duhé s-a sculat și a ieșit. Elisa o aștepta cu nerăbdare. În sfîrșit, după zece minute, ea se-ntoarse.

— Bucură-te, odorul meu; ești fericită! Peste patru zile noi plecăm la Paris.

— Da? Cu atît mai bine, rosti cu o rece nesimțire mica dămuță; îmi pare bine.

— Nu vei mai fi ursuză, sufletul meu?

— Voi fi mereu cît vom sta aice, răspunse Elisa cu obicinuita sa răceală.

— Tot ursuză! șopti biata mumă, ascunzîndu-și capul în mîini.

IV. IMPOSSIBLE!

Paris est, on le sait, la ville la plus gaie qui puisse exister. Amusaments, théâtres, jardins, musées, jeux, rien n'y manque. C'est, pour ainsi dire, le réservoir des plaisirs. L'homme le plus sobre, le plus sérieux, n'y pourrait s'empêcher de rire, de s'amuser.

Elise, transplantée dans cette ville de gaîté, ne subit aucun changement d'humeur. Comme toujours, elle était grognon, maussade, boudeuse. Quand elle riait, c'était du bout des lèvres. Et pourtant, on la croyait heureuse. Et elle l'était même, car elle n'avait rien à désirer. Sa mère, qui n'était complaisante pour personne, l'était avec ellè; tout ce qu'elle demandait se faisait, tout ce qu'elle désirait s'accomplissait. Mais, pour l'égayer, M-me Duhé la menait-elle a une petite soirée d'amies? A d'autres! Aux jardins, aux théâtres, rien n'y faisait!

Sa mère, un jour, l'appela près d'elle.

— Elise, écoute; je te parle sérieusement. Pourquoi es-tu si maussade, si ennuyeuse, si... en un mot!...

— Parce que le monde m'ennuie! Je m'ennuie partout!

IV. PESTE PUTINȚĂ!

Cine nu știe că Parisul este orașul cel mai vesel din lume? Petreceri, teatruri, grădini, muzee, jocuri, nemic nu lipsește acolo. Este, așazicînd, o cămară cu plăceri. Omul cel mai posac, cel mai serios, nu se poate stăpîni de a nu rîde, de a nu petrece.

Mutată în acest oraș de veselie, Elisa n-a simțit nici o schimbare. Ea a rămas tot așa de ursuză, mormăind mereu și cîrtind. Cînd se întîmpla să rîză, apoi numai doară din vîrful buzelor. Și totuși, lumea credea că dînsa-i fericită. Și era fericită, în adevăr, de vreme ce nu-i lipsea nemic. Mumă-sa, nepăsătoare pentru ceilalți, era bună numai cu dînsa: tot ce vrea ea se făcea; tot ce dorea se împlinea. Dar ce folos! Ca s-o mai înveselească, d-na Duhé în zadar o ducea la adunări de copii, la grădini, la teatruri, nemic nu-i intra în voie!

Într-o zi, mumă-sa o cheamă și-i zise:

— Ascultă, Eliso; vreau să-ți vorbesc foarte serios, de ce ești tu așa de ursuză, așa de uricioasă, cum să-ți mai zic?

— Pentru că nemic nu-mi place, mi-e urît pretutindenea.

— Mon Dieu, que faire pour t'amuser, ma pauvre fille?

— Oh! Je ne le sais pas moi-même. Je m'ennuie partout, de tout, avec tous.

— Ah! Si je pouvais te donner un peu de gaîté! Que te faut-il? Que te manque-t-il? Parle; je te donnerai tout ce que tu me demandera, parle seulement.

— Que dire? Je ne sais pas: je m'ennuie!

— N'est-il pas possible de te désennuyer? Aucun moyen?

— C'est impossible.

— Doamne! Doamne! Dar ce trebuie să fac eu ca să petreci şi tu, sărmană copilă?

— O! Nu ştiu nici eu; mi-e urît oriunde, ori cu ce, ori cu cine.

— Ce n-aş da eu să te văd mai veselă! Ce-ţi trebuie? Ce-ţi lipseşte? Vorbeşte şi-ţi voi face tot ce vei cere, numai vorbeşte!

— Ce să vorbesc? Nu ştiu. Mi-e urît.

— Nu-i nici un mijloc ca să-ţi treacă urîtul? Nici un mijloc?

— E peste putinţă!

IV. IMPOSSIBLE !

Paris est, on le sait, la ville la plus gaie qui puisse exister. Amusaments, théâtres, jardins, musées, jeux, rien n'y manque. C'est, pour ainsi dire, le réservoir des plaisirs. L'homme le plus sobre, le plus sérieux, n'y pourrait s'empêcher de rire, de s'amuser.

Elise, transplantée dans cette ville de gaîté, ne subit aucun changement d'humeur. Comme toujours, elle était grognon, maussade, boudeuse. Quand elle riait, c'était du bout des lèvres. Et pourtant, on la croyait heureuse. Et elle l'était même, car elle n'avait rien à désirer. Sa mère, qui n'était complaisante pour personne, l'était avec ellè; tout ce qu'elle demandait se faisait, tout ce qu'elle désirait s'accomplissait. Mais, pour l'égayer, M-me Duhé la menait-elle a une petite soirée d'amies? A d'autres! Aux jardins, aux théâtres, rien n'y faisait!

Sa mère, un jour, l'appela près d'elle.

— Elise, écoute; je te parle sérieusement. Pourquoi es-tu si maussade, si ennuyeuse, si... en un mot!...

— Parce que le monde m'ennuie! Je m'ennuie partout!

IV. PESTE PUTINȚĂ!

Cine nu știe că Parisul este orașul cel mai vesel din lume? Petreceri, teatruri, grădini, muzee, jocuri, nemic nu lipsește acolo. Este, așa-zicînd, o cămară cu plăceri. Omul cel mai posac, cel mai serios, nu se poate stăpîni de a nu rîde, de a nu petrece.

Mutată în acest oraș de veselie, Elisa n-a simțit nici o schimbare. Ea a rămas tot așa de ursuză, mormăind mereu și cîrtind. Cînd se întîmpla să rîză, apoi numai doară din vîrful buzelor. Și totuși, lumea credea că dînsa-i fericită. Și era fericită, în adevăr, de vreme ce nu-i lipsea nemic. Mumă-sa, nepăsătoare pentru ceilalți, era bună numai cu dînsa: tot ce vrea ca se făcea; tot ce dorea se împlinea. Dar ce folos! Ca s-o mai înveselească, d-na Duhé în zadar o ducea la adunări de copii, la grădini, la teatruri, nemic nu-i intra în voie!

Într-o zi, mumă-sa o cheamă și-i zise:

— Ascultă, Eliso; vreau să-ți vorbesc foarte serios, de ce ești tu așa de ursuză, așa de uricioasă, cum să-ți mai zic?

— Pentru că nemic nu-mi place, mi-e urît pretutindenea.

— Mon Dieu, que faire pour t'amuser, ma pauvre fille?

— Oh! Je ne le sais pas moi-même. Je m'ennuie partout, de tout, avec tous.

— Ah! Si je pouvais te donner un peu de gaîté! Que te faut-il? Que te manque-t-il? Parle; je te donnerai tout ce que tu me demandera, parle seulement.

— Que dire? Je ne sais pas: je m'ennuie!

— N'est-il pas possible de te désennuyer? Aucun moyen?

— C'est impossible.

— Doamne! Doamne! Dar ce trebuie să fac eu ca să petreci şi tu, sărmană copilă?

— O! Nu ştiu nici eu; mi-e urît oriunde, ori cu ce, ori cu cine.

— Ce n-aş da eu să te văd mai veselă! Ce-ţi trebuie? Ce-ţi lipseşte? Vorbeşte şi-ţi voi face tot ce vei cere, numai vorbeşte!

— Ce să vorbesc? Nu ştiu. Mi-e urît.

— Nu-i nici un mijloc ca să-ţi treacă urîtul? Nici un mijloc?

— E peste putinţă!

V. UNE SOEUR

— Maman, j'ai prié papa, comme vous le savez, de faire ma communion ici; je l'ai faite; et, à présent, je veux vous révéler un petit secret.

Ainsi parlait Elise le lendemain de sa première communion, qu'elle avait faite à Paris.

— Voyons ton secret, ma petite, dit M-me Duhé.

— Voilà; je m'ennuie! Et, écoutez, je veux avoir une sœur!

— Une soeur? Une socur, mon ange! D'où te donner cette chose imprévue et... et impossible?

— Ah! Pourquoi impossible?

— Parce que, ma fille, c'est impossible.

— Bah! Vous dites toujours comme cela! Impossible, impossible, impossible. Vous êtes drôle, en vérité.

— Oh! Moi, drôle! Allons donc!

— Oui, vous êtes méchante et je vous demande une sœur.

— Où la trouver, chérie? Où la trouver?

— Oh! Cela se trouve! Cherchez, vous trouverez.

— Je vais en parler à mon mari, à présent; attends-moi ici, je reviens tout de suite.

M-me Duhé sortit; elle entra chez son mari.

V. O SORĂ

— Ştii, mamă, că eu rugasem pe tata să-mi fac prima împărtăşanie aice; am făcut-o şi acum voiesc să-ţi descopăr un mic secret.

Astfel vorbea Elisa a doua zi după ce se împărtăşise în Paris.

— Să vedem secretul tău, mititico, zise d-na Duhé.

— Iată-l; mi-e urît şi ascultă: vreu să am o soră.

— O soră? O soră, îngerul meu! De unde să-ţi dau eu acest lucru neprevăzut şi... şi peste putinţă?

— A! De ce peste putinţă?

— Fiindcă, draga mea, e peste putinţă.

— Vorbă să fie! D-ta totdeauna îmi spui aşa. Peste putinţă, peste putinţă, peste putinţă! Ciudată mai eşti, zău!

— Eu ciudată? Dec!

— Da, da, eşti răutăcioasă, şi eu îţi cer să-mi dai o soră.

— Unde să ţi-o găsesc, drăguţă? Unde să ţi-o găsesc?

— Aşa! Asta se găseşte. Caută şi vei găsi.

— Voi vorbi chiar acuma cu bărbatul meu; aşteaptă-mă, mă voi întoarce îndată.

D-na Duhé ieşi, intrînd la bărbatul ei.

— Cher Alfred, écoute-moi, je t'en prie! Tu ne te fâcheras pas?

— Non, pas du tout; tu sais que je ne me fâche jamais.

— Alons, Alfred, écoute-moi; tu sais que j'aime tant Elise, mon unique enfant! Je t'en prie, pour l'égayer un peu, trouvons lui une petite compagne, de bonne famille, avec des manières convenables, et qu'elle soit comme sa sœur.

— Dragă Alfred, ascultă-mă, te rog. Tu nu te vei supăra?

— Nu, de loc; ştii că eu nu mă supăr niciodată.

— Atunci, Alfred, ascultă. Ştii cît iubesc eu pe Elisa, unicul meu copil. Te rog dară, pentru ca s-o mai bucurăm puţin, trebuie să-i găsim o mică tovarăşă, de bună familie, cu maniere cuviincioase, şi să-i fie ei ca o soră.

VI. HISTOIRE D'UNE MALHEUREUSE

On trouva donc, après avoir cherché, une fillette nommée Paule Grisol. Cette petite, âgée de treize ans déjà, était malheureuse, bien malheureuse. Son père était mort quatre ans auparavant; sa mère, restée pauvre et très affligée de la mort de son mari, mourut aussi un an après; et Paule resta seule avec son frère Léon, de onze ans et qui était apprenti chez un serrurier, nommée Roch.

Donc Paule, orpheline et pauvre, fut questionnée par M-me Duhé:

— Eh bien, petite, qu'était ton père?

— Il était conducteur au chemin de fer qui va de Paris à Rouen, madame.

— Et ta mère?

— Ma mère était à la maison; elle nous soignait, moi et mon frère, et elle était bonne pour tout le monde; elle était aimée par tous nos voisins et par tous ceux que nous connaissions!

— Et vous, qu'êtes vous devenus, orphelins?

— Mon frère allait à l'école, et moi aussi; parce que c'était le vœu de ma mère; nous vivions chez ma marraine. Il y a deux mois, marraine est morte...

VI. ISTORIA UNEI NENOROCITE

După o căutare oarecare, s-a găsit o copiliță numita Paula Grisol. Această fetică, mare deja de treisprezece ani, era nenorocită, foarte nenorocită. Tată-său murise de patru ani. Mumă-sa, rămasă săracă și zdrobită prin moartea soțului, a murit și ea după un an, lăsînd pe Paula singură cu fratele său Léon, băiat de unsprezece ani, ucenic la un lăcătuș numit Roch.

Așadară Paula, orfană și sărmană, a fost cercetată de d-na Duhé:

— Și cine a fost tată-tău, mititico?

— Doamnă, tata era conductor la drumul de fier care duce de la Paris la Rouen.

— Dar mumă-ta?

— Mama ședea acasă, ne ingrijea pe mine și pe frate-meu, și era bună cu toată lumea; o iubeau toți vecinii și toți cunoscuții noștri.

— Dar voi, orfani, ce v-ați făcut apoi?

— Fratele meu mergea la școală, și eu de asemenea, căci aceasta fusese dorința mamei. Trăiam la nașă-mea. Acum două luni, nașa a murit...

La petite fille se mit à pleurer. M-me Duhé parut touchée.

— Voyons, retiens je t'en prie ces larmes ! Désormais tu seras heureuse; tu seras notre fille, tu seras la sœur de mon Elise.

— Oh ! madame, vous êtes trop bonne ! balbutia Paule confuse. C'est trop, trop de bonté !

— Eh ! eh ! Ce n'en est pas déjà trop, murmura M-me Duhé un peu troublée, car elle sentait qu'elle ne méritait pas le trop indulgent éloge, que lui lançait la pauvre orpheline avec tant de reconnaissance.

Enfin Paule fut amenée devant Elise, qui était seule, comme toujours, dans sa chambre, assise dans un fauteuil et réfléchissant... à quoi? Elle même ne le savait pas !

— Voilà, mon trésor, dit M-me Duhé en s'avançant vers sa fille et tenant Paule par la main ; voilà ta sœur !

Au lieu d'embrasser sa mère, de la remercier, Elise ne se leva pas et dit avec calme:

— Bonjour, mademoiselle; comment vous appelez-vous?

— Paule Grisol.

— Bien, asseyez-vous, et parlons !

Paule, croyant Elise malade, la plaignait au fond du cœur. Elle obéit. M-me Duhé parut contrariée, mais elle ne dit mot et sortit en silence. Elise, sans se troubler, continua:

— Eh bien, quel âge avez-vous?

— Treize ans, mademoiselle.

Fetica începu a plînge. D-na Duhé păru înduioşată.

— Ia lasă, nu mai boci. De aci înainte vei fi fericită, vei fi fiică a noastră, vei fi soră a Elisei mele.

— O, doamnă, sînteţi prea bună ! îngînă biata Paula. Prea, prea multă bunătate !

— Ei, ei ! Ce multă !... mormăi d-na Duhé, oarecum tulburată, căci ea simţea că nu merită lauda prea binevoitoare pe care i-o repezea cu atîta recunoştinţă sărmana orfană.

În sfîrşit, Paula a fost adusă dinaintea Elisei, care, ca totdeauna, era singură cuc în odaia ei, şezînd într-un jeţ şi cugetînd... la ce? N-o ştia nici ea însăşi !

— Iată, odoraşule — zise d-na Duhé înaintînd către fie-sa şi ţinînd de mînă pe Paula — iată soru-ta !

În loc de a îmbrăţişa pe mumă-sa şi de a-i mulţumi, Elisa nu s-a mişcat măcar şi zise cu linişte:

— Bună ziua, domnişoară; cum te cheamă?

— Paula Grisol.

— Bine; şezi şi să vorbim.

Paula, crezînd că Elisa e bolnavă, îi păru rău din suflet. Ea şezu. D-na Duhé se cunoştea a fi supărată, dar nu scoase nici o vorbă şi ieşi în tăcere. Elisa, fără a se tulbura, urmă mai departe:

— Te rog, vîrsta d-tale?

— Treisprezece ani, d-şoară.

— Bon; allez, prenez ma poupée, qui est là dans cette caisse, habillez-la de sa robe bleue, et racontez-moi une jolie histoire.

— Hélas, mademoiselle, je ne sais pas d'autre histoire que la Bible et la mienne; mais la mienne est si triste!

— Tant mieux; j'aime les histoires tristes. Parlez.

— Eh bien! Voilà. Mon père s'appellait Grisol, vous le savez déjà. Il était très bon. Il était conducteur au chemin de fer, de sorte que nous le voyions très peu; seulement quand il demandait et obtenait congé, ou quand nous allions, ma mère et moi, à la gare, l'attendre; et quand le train arrivait, mon père nous embrassait, et moi je lui donnais les fleurs de mon jardin, ou des gants de laine que je lui faisais moi-même; et ma mère pleurait, et disait toujours, quand nous faisions à la maison une bonne soupe: „Oh! Quel dommage que ton père ne peut la manger avec nous!" Et voilà qu'un jour, il y a déjà quatre ans d'alors, mon père arrive; il était pâle, fatigué. Ma mère le fit assoir et lui demanda:

— Qu'as-tu, mon ami? Es-tu malade?

— Oui, je le suis... je suis très mal...

— Ah! Mon Dieu! cria ma mère. Est-il possible! Qu'as tu mangé?

— Presque rien: un rôti avec de la sauce; c'était excellent.

— Bun; du-te, ia păpuşa mea care este colea în lădiţă, îmbrac-o cu rochea cea albastră şi spune-mi vreo poveste frumoasă.

— Vai mie, d-şoară! Eu nu ştiu nici o poveste, decît numai Biblia şi povestea mea, dar a mea e aşa de jalnică!...

— Cu atît mai bine; mie-mi plac poveştile jalnice. Vorbeşte.

— Fie. Iată-o dară. Tată-meu ştii deja că se cheamă Grisol. El era foarte bun. Fiind conductor la drumul de fier, noi îl vedeam prea puţin, numai atunci cînd el cerea şi căpăta concediu, sau atunci cînd noi, eu şi mama, mergeam la gară ca să-l adăstăm; şi cînd trenul sosea, tata ne îmbrăţişa şi eu îi dădeam flori din grădiniţa mea sau mînuşi de lînă făcute chiar de mine; iar mama plîngea şi zicea întotdeauna cînd gătea acasă o supă bună: „Ce păcat că şi tată-tău n-o mănîncă cu noi!" Şi iată că într-o zi, sînt acum patru ani, tata soseşte. Era palid, obosit. Mama îl aşează şi îl întreabă:

— Ce ai, dragă? Eşti bolnav?

— Da, sînt bolnav... sînt foarte rău.

— Dumnezeule! strigă mama. Să fie cu putinţă! Ce ai mîncat?

— Aproape nemic: o friptură cu sos; era de minune...

— Vite, Paule, donne-lui un verre de liquer.

Je lui en donnai, il but: il but deux verres; en vain! Il n'en fut que pis. Je courus chercher un médecin; il arriva et déclara que c'était très dangereux. Il donna des recettes, et le lendemain il revint; alors trouvant le malade encore pis, il dit: „C'est le choléra!" Ma mère poussa un cri et s'évanouit. Mon père dit: «Tant mieux, je vais mourir et alors...» Il ne put achever; le prêtre arriva appelé par moi-même; à peine put-il communier et il mourut.

Oh! Mademoiselle, pensez quelle douleur! Et ma pauvre mère qui disait en pleurant: «Ah! c'en est trop, trop pour mes vieilles années!» Elle en avait eu assez, elle, dans sa vie. Un an passa, un an d'angoisse, de pleurs, de tristesse. Ma mère dépérissait de plus en plus; enfin au mois de Mars, trois ans avant, elle s'assit, le soir, vers sept heures, sur une chaise devant la fenêtre; moi je m'assis près d'elle et j'admirai le beau couchant. Ma mère aussi regardait cela et elle soupirait. Puis elle passe avec bonté sa main roidie sur mes cheveux et sous mon menton, et me regardant avec tendresse, elle me dit: — Paule, vois-tu le soleil qui se couche? — Oui, maman, je le vois. — Comme ce beau soleil, je me coucherai aussi un jour, et ce jour approche à grands pas. — Oh! maman, ne parlez pas ainsi! — Pour-

— Iute, Paulo, adă-i un păhăruţ de melisă.

Eu i l-am adus, el a băut; a băut două păhăruţe, degeaba! I s-a făcut şi mai rău. Alergai după doftor; el sosi şi ne spuse că boala e foarte primejdioasă. I-a scris reţete, şi a revenit a doua zi; aflînd însă pe tata şi mai rău, a rostit: „E holeră!" Mama scoase un ţipăt şi căzu leşinată. Tata a zis: „Cu atît mai bine, eu voi muri şi atunci..." Nu putu să mai vorbească. Adusei un preut; tata abia a fost în stare să se împărtăşească şi a murit.

O, d-şoară! Cugetă numai ce durere! Apoi sărmana mamă, care zicea plîngînd: „A ! Prea mult! Prea mult pentru bătrîneţele mele!" Şi-n adevăr, cît n-a mai suferit ea în viaţă! A trecut un an de grijă, de lacrimi, de mîhnire. Mama se stingea văzînd cu ochii, şi în sfîrşit în luna lui martie, sînt acum trei ani, într-o seară pe la şapte ceasuri, ea s-a aşezat pe un scaun dinaintea ferestrei; eu şezui lîngă dînsa şi admiram frumuseţea soarelui care asfinţea. Mama se uita de asemenea şi suspina. Apoi cu degetele-i uscate ea îmi desmierdă părul şi bărbia şi, privindu-mă cu drag, îmi zise:

— Vezi tu, Paulo, acest soare-apune? — Da, mamă, îl văz. — Ca şi acest soare, voi apune şi eu într-o zi, şi acea zi e aproape, aproape de tot. — O, mamă, nu mai vorbi astfel! — De ce să nu vorbesc, fie-

quoi, ma fille? Ce sera ainsi, et moi aussi comme le soleil je laisserai une rougeur de feu après moi: ce sera toi, toi qui garderas mon souvenir, n'est ce pas? — Oh! oui, je le garderai toujours!

Paule s'arrêta; elle essuya ses yeux remplis de larmes.

— Tu pleures? demanda Elise émue.

— Ah! je crois bien que je pleure! Mais courage: pourquoi tant de chagrin? Nous nous reverrons tous un jour! Nous nous reverrons, là haut, au ciel. Et alors nous ne nous quitterons plus jamais!

Paule sécha ses larmes, et continua:

— Enfin la nuit, après nous avoir embrassés, mon frère Léon et moi, après nous avoir bénis, parlé de l'autre vie, elle demanda le prêtre. Léon courut le chercher. Il arriva; elle se confessa, communia; après quoi elle rendit son âme à Dieu. Depuis lors, ma marraine, M-me Purion, nous prit et nous tint chez elle, tant qu'elle vécut, la pauvre femme. Quand elle est morte, nous étions seuls, pauvres; nous avons voulu nous placer. Léon est entré chez Roch et moi je suis ici.

Voilà l'histoire que la bonne petite Paule raconta à Elise.

mea? Aşa va fi; şi ca şi acest soare, voi lăsa şi eu după mine o roşeaţă de foc; vei fi tu, tu care nu mă vei uita, nu-i aşa? O da, nu te voi uita niciodată!

Paula se opri, ştergindu-şi ochii plini de lacrimi.

— Tu plîngi? întrebă Elisa mişcată.

— O, vezi bine că plîng! Dar răbdare! De ce atîta jale? Noi toţi ne vom revedea într-o zi. Ne vom revedea colo sus, în cer! Şi atunci nu ne vom mai despărţi niciodată!

Paula îşi şterse lacrimile şi urmă iar:

— În sfîrşit, noaptea, după ce ne-a îmbrăţişat pe frate-meu Leon şi pe mine, după ce ne-a binecuvîntat şi ne-a vorbit de lumea cealaltă, mama ceru pe preut. Leon alergă să-l cheme. Preutul sosi, mama se împărtăşi, apoi îşi dete sufletul în mîna lui Dumnezeu. De atunci naşa mea, d-na Purion, ne luă şi ne ţinu la dînsa, cît mai trăi şi ea, biata femeie. Murind naşa, noi am rămas singuri, lipiţi pămîntului. Trebuia să găsim un servici. Leon se băgă la Roch, iar eu sînt aice.

Iată istoria, pe care buna mititică Paula o povesti Elisei.

VII. ELLE EST SI GAIE !

Elise était étonnée, saisie. Se trouvant face à face avec une personne mille fois plus malheureuse qu'elle, elle se demanda pour la première fois de sa vie: «Ne suis-je pas heureuse, moi?» Oui, elle était heureuse, avec de bons parents; elle était riche; elle était noble, jolie. Que voulait-elle de plus? Tous ses désirs s'accomplissaient, tous ses voeux étaient exaucés, tandis que cette infortunée créature, orpheline, seule, pauvre, malheureuse en un mot, paraissait contente de son sort, et en remerciait Dieu.

Elle ne pouvait pas comprendre; elle ne le voulait pas. Pourquoi est-on né dans ce monde? Pour subir tous les malheurs que le bon Dieu nous envoie; il faut souffrir, être résigné à l'ordre de la Providence; il ne faut pas murmurer, il faut se soumettre. Mais Elise qui n'avait jamais enduré de malheurs! Elise qui n'avait jamais eu de chagrin! Pourquoi était-elle toujours ennuyée, toujours maussade? Pourquoi ne profitait-elle de son enfance, pour rire et s'amuser? Car ensuite les années s'écoulent vite, la maturité, la vieillesse arrive, et alors... adieu les plaisirs, la joie,

VII. E AŞA DE VESELĂ !

Elisa rămase uimită. Văzîndu-se faţă-n faţă cu o ființă de o mie de ori mai nenorocită decît dînsa, ca pentru întîia oară în viaţă şi-a făcut sieşi întrebarea: „Oare eu nu sînt fericită?" Negreşit, ea era fericită, avînd buni părinţi, bogată, nobilă, frumoasă; ce-i mai trebuia? Toate poftele ei se îndeplineau, toate dorinţele se îndestulau, pe cînd această oropsită făptură, orfană, singură, săracă, nenorocită într-un cuvînt, părea totuşi împăcată cu soarta sa şi mulţumea lui Dumnezeu.

Ea nu putea, ea nu voia să înţeleagă. De ce oare omul se naşte în această lume? Pentru a suferi toate lovirile pe care ni le trimite bunul Dumnezeu; trebuie să suferim, trebuie să ne plecăm capul dinaintea poruncilor Proniei, nu trebuie să cîrtim, ci să ne supunem. Dar Elisa nu avusese niciodată vreo nenorocire, niciodată vreo mîhnire. De ce dară era totdeauna posacă, totdeauna ursuză? De ce nu se folosea de vîrsta copilăriei pentru a rîde şi a se juca? Căci mai tîrziu anii curg iute, omul se coace, bătrîneţea soseşte, şi atunci... adio plăceri, vese-

la gaîté, l'entrain! Tout disparait! Alors c'est le temps de devenir sérieux, docile, tranquille, et même alors, l'esprit enjoué rend un homme et surtout une femme très agréable.

Revenons à nos deux petites. Nous les trouverons, toutes les deux, assises sur la mousse, dans un petit jardin. Tout a changé d'aspect; on n'est plus à Paris. Oui, regardez bien; on est à la campagne, dans le jardin d'Elise.

Paule arrose les fleurs; il y en a une quantité: roses, lilas, giroflées, pervenches, marguerites, lis, tulipes, dalias, résédas, violettes, il y a de tout! C'est charmant. De plus, c'est bien rangé; c'est propre, joli enfin.

C'est Paule qui est l'auteur de ce petit paradis sur terre. Un bosquet, tout frais, tout vert, cache sous son ombrage une table ronde, un banc, Elise et l'auteur lui-même. Elise préfère s'asseoir sur la mousse, très bien; Paule préfère arroser les fleurs, tant mieux! La laborieuse jardinière verse, arrose, et il lui arrive quelquefois, sans le vouloir, de s'arroser elle-même, afin — soutient-elle en riant — que je grandisse aussi, et que je ne sois pas jalouse de belles fleurs!

Elise ne put s'empêcher de sourire.

— Ouf, qu'il fait chaud! grommela-t-elle enfin, en s'éventant avec son mouchoir.

lie, zglobie, neastîmpăr! Totul piere. Atunci e vremea ca să fim serioşi, supuşi, liniştiţi; ba şi chiar atunci un caracter vesel dă omului, şi mai ales femeii, un fel de farmec.

Să ne întoarcem la cele două fetiţe. Le vom găsi acuma şezînd amîndouă pe iarbă în grădiniţă. Scena s-a schimbat; nu mai sîntem la Paris. Da, priviţi bine, ne aflăm la ţară, în grădina Elisei.

Paula stropeşte florile. Sînt multe flori: trandafiri, lilieci, micşunele, bărbănoci, romaniţe, crini, lalele, dalii, resede, viorele, multe flori, multe şi drăgălaşe. Apoi totul e bine aşezat, totul curat, totul în sfîrşit frumos.

Urzitoarea acestui mic rai pămîntesc a fost Paula. Un frunziş numai răcoare şi numai verdeaţă ascunde sub umbra sa o mescioară rotundă, o bancă, pe Elisa şi pe însăşi Paula. Elisei îi place a şedea pe iarbă, foarte bine; Paulei îi place a stropi florile, şi mai bine. Muncitoarea grădinăreasă toarnă la apă, stropind în giur pînă ce uneori se stropeşte fără voie pe sine însăşi, şi atunci zice rîzînd: „Ia să mai cresc şi eu, şi să nu mai invidiez aceste frumoase flori".

Elisa nu s-a putut stăpîni de a nu zîmbi.

— Vai, ce cald! mormăi ea apoi, făcîndu-şi vînt cu batista.

— Chaud! Et pourtant je travaille.

— C'est parce que tu t'arroses avec de l'eau fraîche!

— Ah! ah! voulez-vous que je vous arrose aussi? reprit en riant la gaie Paule, en faisant mine de lever l'arrosoir.

— Oh, non! Non, je ne veux pas! cria Elise, en s'esquivant.

Puis elle courut chez sa maman. M-me Duhé demanda:

— Quoi? Qu'est-ce? Mon trésor, qu'as-tu?

— Rien du tout; je veux vous dire quelque chose. Je suis très surprise, très étonnée.

— Pourquoi, amour?

— Elle est si gaie, cette Paule! Et pourtant elle a été bien malheureuse! Cela m'étonne beaucoup.

— Vois-tu, mon Elise, comme c'est joli d'être gaie? On amuse tout le monde et on s'amuse soismême aussi.

— Bah! Vous dites cela, vous; et pourtant vous n'êtes pas gaie du tout, vous êtes comme moi!

M-me Duhé se mordit les lèvres.

— C'est que moi, je suis vieille, dit-elle avec embarras; mais toi, tu es jeune, c'est pour toi l'amusement.

Elise ne dit plus rien, et sortit; elle revint au jardin et y trouva Paule, qui riait à se tordre.

— Qu'as tu donc, Paule? demanda Elise avec ennui.

— Cald! Şi totuşi eu muncesc.

— Fiindcă te stropeşti cu apă rece.

— A! a! Vrei, d-şoară, să te stropesc şi pe d-ta? zise rîzînd vesela Paula, rădicînd în glumă stropitoarea.

— O nu, nu! Nu vreau! strigă Elisa, ferindu-se.

Ea alergă apoi la mumă-sa. D-na Duhé o întrebă:

— Ce? Ce este? Ce ai, odoraşule?

— Nemic. Vreau să-ţi spun ceva. Sînt foarte uimită, foarte mirată.

— De ce, drăguţă?

— Ea e aşa de veselă, această Paulă! Şi totuşi ea a fost atît de nenorocită. Iată ce mă miră.

— Vezi dară, Lisico, cît de frumos este de a fi cineva vesel, voios. Prin aceasta noi facem să petreacă toată lumea şi petrecem noi înşine.

— Bravo! Tocmai d-ta o spui, d-ta care nu eşti niciodată veselă. D-ta eşti ca şi mine.

D-na Duhé îşi muşcă buzele; apoi zise cam încurcată:

— Eu, eu sînt bătrînă, pe cînd tu eşti tînără. Petrecerea e pentru tine.

Elisa n-a mai spus nemic şi a ieşit. Ea se întoarse în grădină, unde găsi pe Paula, care se strîmba de rîs.

— Ce mai este şi asta, Paulo? întrebă Elisa cu posăcie.

— Ha ! ha ! ha ! Mademoiselle Elise ! Figurez-vous ! Ha ! ha ! Le jardinier vient de me dire : «Mamselle, vous êtes un diablotin !» Ha ! ha ! C'est drôle, n'est-ce pas?

— Non, répondit Elise avec impassibilité ; pas du tout ! Je ne trouve rien de drôle en tout cela. Ce jardinier est un impertinent ! Et toi, je t'assure moi que tu es un peu bête de ne pas te fâcher, quand on t'appelle diable.

— Ah ! Mamselle, c'était pour rire.

— Pour rire ! Tu trouves tout pour rire, toi ; tu ne penses qu'à t'amuser ; moi, c'est différent.

— Mais comment donc? Je trouve pour rire ce qui est pour rire. Je ne me fâche pas, au contraire. Est-ce que vous voudriez que je pleure, par hasard?

— Pas du tout ; laisse moi tranquille.

Mademoiselle Maussade s'assit sur la mousse ; elle bâilla, bouda, s'étendit, grogna pendant un quart d'heure. La cloche du dîner sonna. Paule accourut.

— Mamselle, montons ; vous entendez la cloche?

— J'entends bien, dit Elise en se levant.

Le dîner fut comme à l'ordinaire, silencieux, triste ; après dîner on se leva et M-me Duhé, avec Elise et Paule, descendit au jardin.

L'air était pur, embaumé ; le ciel serein ; les oiseaux chantaient à qui mieux, mieux ; enfin, c'était

— Ha, ha, ha ! d-şoară Eliso ! Închipuieşte-ţi, ha, ha, grădinarul mi-a spus: „D-şoară, d-ta eşti un drăcuşor !" Ha, ha ! Ce poznaş, nu-i aşa?

— Nu, răspunse Elisa cu răceală ; nicidecum. Eu nu văd nemic poznaş în asta. Acest grădinar e un obraznic. Şi tu, ţi-o spun eu, tu eşti cam proastă că nu te-ai supărat cînd el te-a făcut drac.

— A, d-şoară ! A fost o glumă.

— Glumă ! Pentru tine toate sînt glume. Tu nu te gîndeşti decît la petrecere. Eu sînt cu totul altfel.

— Dar ce să fac? Ce e glumă e glumă. Cum să mă supăr eu pentru o glumă? Nu cumva d-ta vrei să mă vezi plîngînd?

— Ba nu ; dar lasă-mă în pace.

— D-şoara Ursuza se aşeză pe iarbă ; ea căscă, se bozumflă, se-ntinse, mormăi un sfert de oră. Se auzi clopoţelul care chema la masă. Paula veni iute:

— Haide, d-şoară ; auzi clopoţelul?

— Se-nţelege că-l aud, zise Elisa sculîndu-se.

Prînzul, ca după obicei, a fost tăcut şi trist. După prînz, sculîndu-se, d-na Duhé cu Elisa şi cu Paula s-au pogorît în grădină.

Aerul era curat, îmbălsămat ; cerul senin ; păsările cîntau întrecîndu-se pe capete ; în fine, era o

un soir superbe.

— Quel joli soir! dit Paule, en regardant le ciel avec une sorte d'admiration.

— Ce soir est comme tous les autres, dit Elise.

— Comment le trouves-tu? demanda sa mère.

— Comment voulez-vous que je le trouve? Ma nature est ainsi; je ne trouve rien joli, rien gai, rien amusant. C'est Paule qui est heureuse. Elle est si gaie!

— Mon Dieu, mamselle, comment voulez-vous que je sois? Je suis trop gaie, c'est vrai; mais c'est mon caractère! Ne croyez pas que je sois insensible; bien au contraire. Mais que puis-je faire? Je me sens heureuse; je n'ai rien à reprocher au bon Dieu; il est si bon, si prévenant!

M-me Duhé écoutait et admirait; jamais elle n'avait entendu parler ainsi; elle s'étonnait en elle-même, et son amour propre s'en révoltait.

— Comment? pensa-t-elle; cette enfant, cette étrangère, seule dans ce monde, jeune, pauvre, est plus sage que moi. Elle a plus d'expérience que moi!

Ensuite son amour maternel luttant avec son amour propre, le premier vainquit le second, et elle se dit encore: «Non, non. Il faut que j'écoute bien les paroles de cette pauvre enfant; ses paroles sont sages! Elle a raison; Dieu est bon, il faut le prier; moi, je ne l'ai jamais

seară minunată.

— Ce frumoasă seară! zise Paula, privind cerul cu un fel de răpire.

— Este o seară ca toate serile, zise Elisa.

— Cum ţi se pare? întrebă mumă-sa.

— Cum vrei să mi se pară? Aşa e firea mea: nemic nu mi se pare frumos, nemic vesel, nemic plăcut. Fericită e Paula, dînsa e atît de veselă!

— Şi cum vrei, d-ta, d-şoară, să fiu eu? Sînt prea veselă, e adevărat, dar acesta e caracterul meu. Să nu crezi că eu sînt nesimţitoare; dimpotrivă. Însă ce pot face eu? Mă simţesc fericită, nu am pentru ce să mustru pe bunul D-zeu, care e aşa de bun, aşa de prevenitor!

D-na Duhé asculta şi admira. Niciodată ea n-a auzit vorbindu-se astfel. Ea se mira în sine însă i şi amorul ei propriu era atins.

„Cum? se gîndea dînsa. Acest copil, această străină, singură în lume, tînără, săracă, e mai înţeleaptă decît mine, ştie mai mult decît mine."

Apoi amorul matern, luptîndu-se cu amorul propriu, îl birui pe acesta din urmă, şi d-na Duhé îşi zise: „Nu, nu, eu trebui să ascult cuvintele acestei sărmane copile; ele sînt înţelepte! Ea are dreptate. D-zeu e bun; cată să-l rugăm; şi eu, care nu m-am închinat nici-

prié ! Oui, je laisserai mon Elise toujours près d'elle ; peut-être changera-t-elle ensuite ; je vais devenir moi-même gaie, riante ; elle sera plus amusée, pauvre petite ! »

Ces bonnes réflexions furent mises en œuvre ; dès lors, M-me Duhé commença à prier Dieu ; elle devint gaie, enjouée. Elise ne savait que penser de ce changement. Monsieur Duhé même en fut surpris.

«Que diable ! pensa-t-il. C'est bizarre ! Depuis que cette drôle de fille est entrée chez nous, et surtout depuis que nous sommes à la campagne, il parait que ma femme a changé tout à fait ! Elle rit, elle cause ; c'est drôle ! C'est bizarre. Je n'en reviens pas ; tout de même, elle me parait bonne, cette Paule, elle est si gaie ! »

odată ! Da, eu voi lăsa pe Elisa mea totdeauna lîngă Paula ; poate se va schimba și ea ; mă voi face și eu veselă, zîmbitoare ; ea va petrece mai bine, biata mititică !"

Aceste bune cugetări au fost puse în lucru. De atunci, d-na Duhé începu a se închina lui D-zeu, ea deveni veselă, voioasă. Elisa, nu știa ce să crează despre aceàst schimbare. Însuși d. Duhé se mira.

„Ce dracu ! se gîndea el. Asta è ciudat ! De cînd această fetișcană a intrat la noi, și mai ales de cind sîntem la țară, mi se pare că nevasta mea este cu totul alta ! Ea rîde, ea glumește ; ciudat, poznaș de tot ! Nu înțeleg nimic. Cu toate astea ea mi se pare a fi bună, această Paulă ; e așa de veselă !"

Un an passa; on observait, en Elise, un changement. Elle était calme, impassible comme toujours; mais, tout de même, elle souriait, elle parlait, elle avait plus d'entrain. La gaieté de Paule l'entraînait; ensuite, le changement qui s'était opéré en sa mère, la surprenait et l'enchantait.

Un jour elle était seule; elle avait envoyé Paule lui chercher sa poupée. Elle était, comme d'habitude, assise sur l'herbe et cherchait un motif pour paraître contrariée.

«Mon Dieu! se dit-elle en bâillant. Comme cette Paule va lentement!»

Au même instant, Paule arriva en courant, haletante, essoufflée.

— Tu vois ce que c'est que de courir comme une folle, dit Elise avec aigreur; tu es en sueur! que c'est bête!

— Oh! pas du tout. D'abord, en courant je mets mon sang en circulation, j'arrive plus vite, et je ne vous fais pas attendre.

— Tu m'as déjà fait attendre. Mais, voyons, où est la poupée? Tu es revenue les mains vides!

— Je crois bien! Vous avez laissé hier la poupée dans le salon sur le

Trece un an. În Elisa se observa o schimbare. Era liniştită, rece ca totdeauna; dar totuşi zîmbea, vorbea, era mai vioaie. Veselia Paulei o îmboldea; apoi schimbarea ce s-a petrecut în mumă-sa o mira şi o încînta.

Într-o zi ea era singură. Pe Paula o trimisese să-i caute păpuşa. Ca de obicei, ea şedea pe iarbă şi căuta în gînd o pricină ca să se supere.

„Doamne, Doamne! îşi zise ea căscînd. Această Paulă nu mai vine odată!"

În acea clipă Paula sosea în fugă, gîfîind şi abia putînd să ia răsuflul.

— Vezi ce vrea să zică a alerga nebuneşte, zise Elisa cu mustrare. Ai asudat; ce nerozie!

— Nicidecum! Alergînd, dintîi eu îmi pun sîngele în mişcare, apoi soses mai curînd şi nu te las să mă aştepţi.

— Ba m-ai făcut să te aştept. Dar să vedem, unde-i păpuşa? Te-ai întors cu mîinile goale.

— Se-nţelege! D-ta ai uitat ieri păpuşa în salon pe canapea; eu

canapé; j'ai voulu y entrer, mais il y avait du monde dedans.

— Ah! que c'est ennuyeux! Va vite; demande la poupée à maman.

— C'est que, voyez-vous, c'est là le difficile. Votre maman est dans le salon, elle parle avec quelqu'un.

— Comment donc! Maman au salon, seule, parlant à quelqu'un? Tu es une sotte, entends-tu?

— Eh, eh, allez vous-même le voir; vous ne direz plus que je suis sotte.

— Non, je ne veux pas y aller.

Elle bouda et grogna. Paule commença à bêcher le jardin; elle arrangea les plates bandes, nettoya, balaya. Elise continuait à être en humeur. Elle s'ennuyait. Elle ne voulait pas le dire; Paule le devinait, mais elle faisait semblant de n'y pas faire attention. Enfin une heure entière passa; on entendit la porte d'entrée s'ouvrir. Paule courut au perron; un grand monsieur, maigre, pâle, chétif, d'une soixantaine d'années, sortit avec M-me Duhé.

— C'est convenu, dit-elle.

— Oui, c'est convenu. Au revoir.

— Au revoir; à demain donc.

Qui était ce monsieur? Que voulait-il? On ne savait pas.

Paule demanda à M-me Duhé la clef du salon pour prendre la poupée pour Elise.

— Non, dit M-me Duhé; il ne faut plus qu'elle joue.

— Pourquoi, madame?

vream s-o iau de acolo, dar în salon erau musafiri.

— A, ce lucru anost! Du-te iute de cere păpuşa de la mama.

— Tocmai asta nu e uşor de făcut. Muma d-tale e în salon; ea vorbeşte cu cineva.

— Ce spui tu? Mama în salon singură vorbind cu cineva! Eşti o proastă, mă-nţelegi!

— De! Du-te d-ta să vezi şi atunci nu vei zice că sînt o proastă.

— Nu, eu nu vreu să mă duc.

Elisa se posomorî şi mormăia. Paula începu să sape grădina, întocmai răzoarele, curăţi, mătură. Elisa sta tot supărată. Îi era urît, dar nu vrea s-o spună. Paula o ghicise, însă avea aerul de a n-o băga în samă. În sfîrşit, după un ceas întreg, s-a auzit că se deschide uşa cea mare a casei. Paula alergă la scară. Un domn, nalt, uscat, palid, slab, de vro şese zeci de ani, a ieşit cu d-na Duhé.

— Ne-am înţeles, zise ea.

— Da, ne-am înţeles. La revedere.

— La revedere. Pe mîine.

Cine era acel domn? Ce vrea el? Nu se ştia.

Paula ceru de la d-na Duhé cheia salonului ca să ia păpuşa pentru Elisa.

— Nu, zise d-na Duhé; ea nu trebui să se mai joace.

— De ce, doamnă?

— Parce que c'est fini; elle a treize ans; il faut qu'elle commence à apprendre.

— Ah! oui, dit Paule; et elle courut au jardin annoncer la nouvelle à Elise.

— Ma chère Elise, vous aurez un gentil professeur, dit Paule en riant aux éclats; ha! ha! ha! qu'il était drôle! Il est vieux, chétif, maigre; je crois qu'il est poitrinaire, le pauvre homme. Il ne faut pas le faire crier trop fort: il en mourra à la minute.

— Veux-tu me laisser tranquille? Apprendre! Que j'apprenne moi, riche et jolie!

— O! Elise, ne vous fâchez pas; au contraire...

— Ne pas me fâcher? Tu es folle, mon amie.

— Pardonnez-moi, Elise, pardonnez-moi. Mais, voyez-vous, c'est si joli quand on sait de jolies choses...

— Ah ça! C'est joli? C'est ennuyeux; c'est assommant!

— Assommant! Pas du tout; je vous assure que c'est très amusant; vous verrez.

— Je verrai! Je ne verrai rien du tout! Je ne veux pas apprendre.

— Cela n'est pas possible, chère Elise, puisque votre maman a déjà parlé...

— Parlé, parlé, peu m'importe! Je n'ai pas commencé les leçons et je ne les commencerai pas, bien sûr.

— Oh! oh! Ne vous fâchez pas, mais je dois vous dire que vous,

— Pentru că s-a isprăvit; ea este de treisprezece ani; trebuie să se apuce de învăţătură.

— A, da, zise Paula şi alergă la grădină ca s-o spună Elisei.

— Dragă Eliso! Vei avea un frumos profesor, zise Paula rîzînd cu hohot; ha! ha! ha! poznaş mai era! Bătrîn, slab, uscat, mi se pare că-i ofticos, bietul om. Să nu-l laşi să strige prea tare, căci va muri pe loc.

— Ia nu-mi mai vorbi de astea! A învăţa! Să-nvăţ eu, care sînt bogată şi frumoasă?

— O! Eliso, nu te supăra; din contra...

— Să nu mă supăr! Eşti o smintită, dragă!

— Iartă-mă, Eliso; iartă-mă; dar gîndeşte-te şi d-ta; ce frumos e de a şti lucruri frumoase...

— E frumos! E plicticos, e grozav!

— Grozav? Nicidecum; eu te asigur că este o petrecere de a învăţa; vei vedea...

— Voi vedea! Nu voi vedea de loc; eu nu vreau să-nvăţ.

— E peste putinţă, dragă Eliso, căci muma d-tale s-a înţeles deja...

— Înţeles, ne-nţeles, puţin îmi pasă! N-am început încă a învăţa şi nu voi începe, iată aşa!

— O, o! Să nu te superi, dar lasă-mă să-ţi spui că d-tale ţi se

vous vous ennuyez de tout. Vous ne voulez pas jouer, ni causer, ni lire, ni écrire, ni apprendre; et vous ne voulez pas vous ennuyer non plus; que voulez vous donc faire?

— Qui t'a dit que je ne veux pas m'ennuyer?

Paule, ne pouvant en venir à bout, se leva et recommença à nettoyer et à ranger.

M-me Duhé avait tout entendu de derrière une touffe d'arbres, qui formaient le bosquet; à la dernière phrase de sa fille, elle apparut. Paule poussa un petit cri; ensuite elle jeta aux échos un frais éclat de rire:

— Ha! ha! ha! fit-elle; j'ai eu une peur! Vous êtes donc une fée, madame, que vous apparaissez tout à coup?

— Je ne suis pas fée, répondit en souriant M-me Duhé; je suis une vieille femme, la mère de mademoiselle; et en qualité de mère, j'ai une autorité sur elle; qu'en penses-tu, Paule?

— Oh! madame, ce que j'en pense! Je pense que vous avez bien raison.

— Tu entends, Elise? Eh bien, sache-le, je veux user de mon autorité, sans en abuser; je suis bonne pour toi, trop bonne; mais je vois que, par ma bonté, je te rends odieuse; oui, mon pauvre bijou, tu es devenue insupportable. J'ai usé de tous les moyens pour te donner la gaîté naturelle à ton âge; tu

urăşte cu toate. Nu vrei să te joci, nici să vorbeşti, nici să citeşti, nici să scrii, nici să înveţi, şi nu vrei totuşi să-ţi fie urît. Atunci ce să faci?

— Cine ţi-a spus că eu nu vreau să-mi fie urît?

Nemaiavînd încotro, Paula s-a sculat şi s-a apucat din nou a lucra grădina.

D-na Duhé, stînd din dosul copacilor cari formau boschetul, auzise tot; şi cînd Elisa abia sfîrşise vorba ea apăru deodată. Paula scoase un ţipăt, apoi răspună printr-o veselă izbucnire de rîs:

— Ha, ha, ha, ce mai spaimă! D-ta eşti o zînă, doamnă, căci numai zînele se arată aşa deodată.

— Eu nu sînt o zînă, răspunse d-na Duhé zîmbind, ci sînt o femeie bătrînă, mumă a acestei domnişoare; şi ca mumă, am o putere asupră-i; nu-i aşa, Paulo?

— O! Cum să nu fie aşa, doamnă! Negreşit că este aşa...

— Ai auzit, Eliso? Ei bine, află că eu îmi voi întrebuinţa puterea, fără a trece măsura. Eu sînt bună pentru tine, prea bună, dar văd că prin bunătatea mea te fac urîtă tuturora; da, bietul meu giuvaier, tu ai devenit nesuferită. Am făcut tot ce mi-a stat in putinţă ca să-ţi dau veselia cea firească pentru

étais obéie en tout et partout; tes désirs s'accomplissaient, tes volontés s'exécutaient; tout en vain! Je n'ai pas réussi. J'essaie un dernier moyen; je fais un dernier essai. Tu dois m'obéir à ton tour. Comme le disait très bien Paule, le jeu, le travail, la causerie, le silence, tout t'ennuie! Que vas-tu donc devenir alors? Il faut m'obéir, je le veux; j'ai parlé à M. Villers, vieil ami de notre famille et très bon professeur; il t'enseignera l'histoire, la géographie et les mathématiques. M-elle Alban viendra te donner des leçons d'Anglais, et M-me Perois des leçons de piano. Va à présent, prépare-toi. M. Villers vient demain. Toi, Paule, finis d'arroser le jardin, et va après coudre dans ta chambre.

On obéit. Paule recommença à arroser le jardin en chantant; Elise s'en alla dans sa chambre, à pas lents, la tête baissée, les bras pendants; elle était furieuse.

Figurez-vous une grande chambre; au milieu, une table ronde; à droite un piano, à gauche un bureau, au fond une bibliothèque, et quelques cartes géographiques couvrant le mur.

C'est la chambre d'étude de Mademoiselle Maussade.

Le lendemain arrive.

Vous voyez devant le bureau un monsieur, d'une soixantaine d'années, haut, à la barbe grise, aux cheveux blancs, c'est M. Villers. Elise est debout devant une de ses

vîrsta ta; erai ascultată în toate și pretutindenea; dorințele tale, poftele tale se împlineau; totul a fost degeaba; n-am izbutit! Încerc acum cel de pe urmă mijloc; fac o ultimă încercare. La rîndul tău, trebui să mă asculți. Paula zicea foarte bine că jocul, munca, vorba, tăcerea, totul ți se urăște. Ce te vei face dară? Trebui să mă asculți, o voiesc. Am vorbit cu d. Villers, vechi amic al familiei noastre și foarte bun profesor. El te va învăța istoria, geografia și matematica. D-șoara Alban îți va da lecții de englezește, iar d-na Perois de piano. Du-te acum, pregătește-te. D. Villiers vine mîine. Tu, Paulo, sfîrșește cu stropitul grădinii și du-te în odaia ta de coase.

Porunca a fost ascultată. Paula se apucă iarăși, cîntînd, a stropi grădina; Elisa, cu pași leneși, cu capul plecat, cu brațele în jos, se duse în odaia sa; era furioasă.

Închipuiți-vă o mare cameră; în mijloc o masă rotundă; la dreapta un pian; la stînga un birou; în fund o bibliotecă, și cîteva hărți geografice pe păreți.

Aceasta este odaia de studii a domnișoarei Ursuza.

A sosit a doua zi.

În fața biroului vedeți un domn de vro șase zeci de ani, nalt, cu barba sură, cu capul alb. Este, d. Villers. Elisa stă dinaintea unei

cartes géographiques, la carte de la France.

— Quelle est la capitale de la France? demanda M. Villers.

Elise ne répondit pas; elle détourna la tête sans répondre.

— Vous n'entendez pas, mademoiselle? Je vous demande, quelle est la capitale de la France?

— Je ne sais pas, dit Elise en levant les épaules avec son calme habituel.

— Oh! oh! Est-il possible? Pensez un peu; vous saurez.

— Je ne veux rien savoir, moi; je n'ai pas besoin de savoir. Les leçons m'agacent.

— Mes leçons vous agacent? Très bien; je dirai à votre maman que vous ne voulez pas apprendre avec moi; elle me remplacera.

— Non, je ne veux pas. Toutes les leçons m'agacent, pas seulement les votres.

— Enfin, finissons notre leçon, voyons. Où en étions-nous? Ah! Oui; eh bien, dites-moi donc, quelle est la capitale de la France?

Elise voyant qu'il faut se résigner, répondit tout bas:

— Est-ce que je sais moi? Je crois que c'est Paris.

— Ouf! Enfin, vous avez parlé! Dieu merçi; oui, c'est Paris. A présent dites-moi: combien d'habitants compte Paris?

— Est-ce que je les ai comptés, moi?

— En vérité, mademoiselle Elise,

hărți geografice, anume harta Franței.

— Care este capitala Franței? întrebă d. Villers.

Elisa tăcea; ea întoarse capul, fără a răspunde.

— Nu m-ai auzit, d-șoară? Eu te-ntreb: care este capitala Franței?

— Nu știu, zise Elisa ridicînd din umeri cu obicinuita sa nepăsare.

— O, o! E cu putință? Gîndește-te puțin, și vei ști.

— Eu nu vreau să știu nimic, eu: n-am nevoie de a ști. Lecțiile mă supără.

— Lecțiile mele te supără? Foarte bine, voi spune mumei d-tale că nu vrei să înveți cu mine; îți va lua un alt profesor.

— Nu, nu vreau. Mă supără toate lecțiile, nu numai ale d-tale.

— Oricum, să isprăvim lecția noastră. Să vedem. Unde ne-am oprit. A! Așa, spune-mi, dară: care este capitala Franței!

Văzînd că profesorul tot n-o lasă în pace, Elisa răspunse incetișor:

— Știu eu care! Mi se pare că e Parisul.

— Uf! În sfîrșit, slavă Domnului! Da, e Parisul. Acuma, spune-mi cîți locuitori are Parisul?

— Parcă eu i-am numărat!

— Zău, d-șoară Eliso, ești teri-

vous êtes terrible. Dites-moi donc, avez-vous appris quelque chose? Je ne me fâche pas si vous me parlez franchement.

— Eh, laissez-moi tranquille! Je n'en puis plus!

— Je vais chercher votre maman, dit M. Villers; je n'y puis tenir avec vous.

— Non, mon bon monsieur, n'allez pas, dit Paule qui avait tout entendu de la chambre voisine; madame aime tant Elise. Elle se chagrinera.

— Tu es une bête, une sotte! cria Elise, la poussant. Pourquoi le prier? Es-tu folle? Prier! Toi pour moi! Qu'il aille le dire, le méchant! Allez, allez; dites-lui, vous verrez!

— Je vais, mademoiselle; je vais sans que vous me le dites.

— Tant mieux! Vous croyez que j'ai peur? Bah! Pas du tout.

M. Villers sortit, laissant Elise qui grondait Paule.

bilă! Spune-mi dară: învățat-a-i d-ta ceva? Nu mă voi supăra, spune drept.

— Lasă-mă, d-le! M-ai anostit!

— Voi căuta pe muma d-tale, zise D. Villers; nu mai e chip cu d-ta!

— O, nu, nu, d-le, nu vă duceți, zise Paula, care auzise tot din odaia de alăturea. Doamna iubește atît de mult pe Elisa! O să se întristeze.

— Ești o neroadă, o proastă! strigă Elisa, împingînd pe Paula. De ce să-l rogi? Ce netunicie asta? A ruga! A ruga tu pentru mine! Ducă-se să spună, răutăciosul! Du-te, d-le, du-te de-i spune; vei vedea...

— Mă duc, d-șoară; mă duc, n-ai nevoie să mi-o spui.

— Cu atît mai bine! Crezi că eu mă tem? A! Nici atîtica!

D. Villers ieși, lăsînd pe Elisa care ocăra pe Paula.

IX. JE DÉTESTE LE PIANO!

M-me Perois arrive à la leçon de piano. Elise n'avait rien appris du tout.

— Bonjour, ma petite! Voyons, ouvrez le piano, rangez votre musique. Eh bien, vous ne bougez pas?

Pas de réponse; Elise grogne, boude.

— Elise! Vous n'entendez pas? Venez donc, voyons!

— Laissez-moi tranquille.

— Comment donc? Avez-vous perdu la tète? Venez à la leçon, et ne faites pas de folies!

— Je ne fais pas de folies du tout; je m'ennuie.

— Vous vous ennuyez! Mais qu'avez-vous donc? Je vais appeler votre maman; c'est trop fort, cela!

M-me Perois se leva, sortit; dix minutes après, elle rentra avec M-me Duhé, qui, s'approchant d'Elise, lui dit avec froideur:

— Que veut dire tout cela, mademoiselle?

— Laissez-moi en paix, s'il vous plait.

— Ah çà! Vas-tu finir, Elise? Tu es drôle, en vérité! Lève-toi et va faire ta leçon avec M-me Perois.

— Je ne veux pas! Je déteste le piano.

— Est-il possible, ma petite?

IX. URĂSC PIANUL!

D-na Perois a venit să dea lecţia de piano. Elisa nu învăţase nemic.

— Bună ziua, mititico! Haide, deschide pianul, aşază-ţi notele. Ei bine, d-ta nu te mişti?

Nici un răspuns. Elisa mormăi posomorîtă.

— Eliso, d-ta nu mă auzi? Haide, haide...

— Daţi-mi pace!

— Cum aşa? Ţi-ai pierdut mintea? Vino la lecţie şi nu mai face nebunii.

— Eu nu fac nebunii de loc. Mi-e urît.

— Ţi-e urît! Dar ce ai? O să chem pe muma d-tale. Te-ai prea întrecut!

D-na Perois s-a sculat şi a ieşit. Peste zece minute, ea se-ntoarse cu d-na Duhé, care, apropiindu-se de Elisa, îi zise cu sînge rece:

— Ce însemnează toate acestea, d-şoară?

— Nu mă mai năcăjiţi, vă rog!

— O-o! Cînd ai să isprăveşti o dată, Eliso? Eşti ciudată, zău! Scoală şi fă-ţi lecţia cu d-na Perois

— Nu vreu. Eu urăsc pianul.

— Se poate aceasta, mititico?

dit M-me Perois. Et, se tournant vers M-me Duhé, elle ajouta: Madame, puisqu'elle n'a pas de goût pour cette étude, épargnez-la.

— Pas du tout, chère madame, pas du tout. Je veux qu'elle sache aussi le piano. Une jeune fille qui ne connait pas la musique! C'est abominable; ça n'a pas de bon sens.

— Quant à cela, reprit M-me Perois, oui, ma petite Elise, votre maman a raison; une jeune fille sans le piano, c'est, en verité, ridicule.

— Et moi, je vous dis: je n'ai pas de talent pour la musique; je n'apprendrai jamais le piano.

— Elise! dit d'un ton de reproche M-me Duhé; tu n'es pas raisonnable du tout, mon enfant; pense donc...

— Je ne veux penser à rien; je déteste le piano; cela m'ennuie!

La mère était encore trop faible pour lutter contre cette enfant gâtée, capricieuse et méchante. Elle se tut et sortit, suivie par M-me Perois, qui était très troublée à cause de cette scène.

— Madame, dit celle-ci avec un peu d'embarras; mes gages, je vous pris; vous comprenez...

— Je comprends, chère dame, dit en soupirant M-me Duhé; je suis désolée, en vérité; mais que puis-je faire? Je me sens faible; trop, trop faible...

zise d-na Perois, și întorcîndu-se către d-na Duhé, adause: Doamnă, de vreme ce ea n-are gust pentru piano, s-o scutim dară de acest studiu.

— Nicidecum, iubită doamnă, nicidecum. Eu vreu ca ea să știe și piano. O domnișoară să nu cunoască muzica! E ceva scîrbos, e absurd...

— O, cît despre aceasta, zise d-na Perois, așa este, mititico; muma d-tale are dreptate; o domnișoară fără piano e chiar ridicolă.

— Și eu vă spun: îmi lipsește talentul pentru muzică, nu voi învăța niciodată pianul.

— Eliso! zise cu un ton de mustrare d-na Duhé, tu nu ești cuminte, copila mea; gîndește-te...

— Nu vreau să mă gîndesc la nimic; eu urăsc pianul, nu-l pot suferi!

D-na Duhé era încă prea slabă, pentru a putea lupta contra acestui copil stricat, capricios și rău. Ea tăcu și ieși, urmată de d-na Perois, pe care această scenă o tulburase foarte mult.

— Doamnă, zise pianista cam încurcat, vă rog concediați-mă; înțelegeți...

— Înțeleg, dragă doamnă, zise suspinînd d-na Duhé. Sînt disperată, în adevăr, dar ce să fac? Sînt slabă, prea slabă...